

## **«ЗАХИСНА ПАРАСОЛЬКА» ЮНЕСКО НАД ОДЕСОЮ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ОТРИМАННЯ СТАТУСУ**

*Малахиті Георгій Андрійович,*

*студент 3 курсу спеціальності «Туризм,*

*Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,*

*м. Одеса, Україна*

*e-mail: odessa20malakhiti@gmail.com*

*Сніговська Оксана Володимирівна,*

*к. пед. наук,*

*в.о. зав. кафедри суспільних комунікацій та регіональних студій,*

*Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,*

*м. Одеса, Україна*

*e-mail: odessa332005@yahoo.gr*

Всесвітня спадщина ЮНЕСКО, до якої належать визначні культурні та природні цінності, вважається надбанням усього людства. До її списку внесено 7 об'єктів України, з яких 6 – за культурними і 1 за природними критеріями: Києво-Печерська Лавра, Софійський собор, історичний центр Львова, пункти геодезичної дуги Струве, букові ліси Карпат, резиденція митрополитів Православної церкви Буковини та Далмації, місто Херсонес Таврійський і хора, дерев'яні церкви Карпатського регіону. За даними організації, жоден український культурний об'єкт, включений до списку Світової спадщини, не постраждав під час війни.

Внесення об'єктів до списку ЮНЕСКО гарантує значну міжнародну увагу до їхнього збереження. Країна, на чий території вони розташовані, може розраховувати на фінансову та консультативну підтримку ЮНЕСКО, а в разі порушення умов збереження пам'яток нестиме міжнародну відповідальність. Звернувшись до 58 представників держав-членів Виконавчої ради ЮНЕСКО, президент України В. Зеленський підкреслив, що «Одеса, як і всі інші міста України, є об'єктом російських атак. Будь ласка, підтримайте її! На рівні ЮНЕСКО покажіть, що російському терору має бути покладено край» [1]. Говорячи про руйнування в Україні, він озвучив такі цифри: «540 – це загальна кількість пошкоджених російськими ударами об'єктів культурної спадщини, культурних інституцій та релігійних споруд в Україні за час повномасштабної війни з 24 лютого. Майже 200 зруйнованих чи пошкоджених храмів!» [1]. За результатами зустрічей із представниками ЄС у Страсбурзі, його дружина О. Зеленська наголосила, що «для нас надзвичайно важливо зберігати культурну спадщину. Ворог намагається знищити те, що найцінніше – нашу національну ідентичність. Місто, яке регулярно страждає від російських обстрілів, вимагає, щоб це сталося за прискореною процедурою. Наші міста і люди заслуговують на всесвітнє визнання» [2].

Ініціативу щодо внесення центру Одеси до списку об'єктів Світової спадщини підтримують лідери держав ЄС. «Ми сприятимемо тому, щоб не лише ФРН, а й інші країни сприяли. Важливо, щоб Україну й Одесу, зокрема, підтримали компетентні органи інших країн», – заявила міністерка з питань культури та ЗМІ ФРН Клаудія Рот на зустрічі з мером Одеси Г. Трухановим у червні 2022 р. [1]. Уряд Німеччини створив мережу установ, спрямовану на захист культурних цінностей в Україні, а саме збирання, координацію та міжнародне поширення інформації про загрози культурі і потребу у допомозі та пропозиціях її надання.

За словами посла України у Франції В. Омельченка, «наразі дуже швидкими темпами опрацьовується досье. Я думаю, що вже цьогоріч Одеса буде під захистом ЮНЕСКО, оскільки наша країна має підтримку групи друзів в ЮНЕСКО» [5]. Так, активну участь у підготовці та документальному оформленні номінаційного досье взяло міністерство культури Італії, велику допомогу надають муніципалітети міста-побратима Генуї та міста-партнера Венеції. У своїй підтримці запевнив і член Палати громад Великобританії Тобіас Еллвуд та політичний радник уряду Великобританії Пітер Уайдлінг, які відвідали Одесу у липні 2022 р.

Міністр культури та інформаційної політики О. Ткаченко подякував усім, хто долучився до складання досье для включення центру Одеси до списку Світової спадщини: «По-перше, це справедливо. Одеса цього заслужила, як і ті, хто працював над цим досье. По-друге, так ми збережемо нашу спадщину, яка зараз, зокрема в Одесі, схильна до руйнувань. Вважаємо, що ця символічна парасолька ЮНЕСКО дозволить зберегти нашу спадщину» [6]. 11 жовтня 2022 р. влада Одеси передала представникам ЮНЕСКО номінаційне досье для включення історичного центру міста до списку Всесвітньої спадщини за прискореною процедурою. Це досье вже у Парижі. Його розглянуть на найближчій сесії Комітету Світової спадщини ЮНЕСКО, що підтримує ініціативу включення Одеси до списку об'єктів та визнає надзвичайну цінність її історичного центру.

Проте, в одному з ключових органів із охорони культурної та природної спадщини – Комітеті Світової спадщини ЮНЕСКО – головує Росія. Останнє засідання мало відбутися ще у липні, але воно було скасовано через війну. Ще у 1972 р. Росія і Україна підписали міжнародну Конвенцію про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини. За її статутом пошкодження або зникнення будь-яких зразків культурної цінності або природного середовища є згубним збідненням надбання всіх народів світу, що забороняє державам здійснювати навмисні дії, які можуть прямо чи опосередковано завдати шкоди культурній та природній спадщині. Російська сторона порушила цю домовленість і внаслідок обстрілів руйнує громадянську інфраструктуру та архітектурну спадщину України.

Закликаючи виключити Росію з ЮНЕСКО, В. Зеленський сказав: «Чому

представники Росії досі серед вас? Російське головування знецінює сам інститут – його вагу і репутацію. Не можна віддавати Росії на знищення авторитет ЮНЕСКО» [3]. Однак, до цього часу організація вважала виключення Росії неможливим, оскільки вона є членом ООН.

Проектний менеджер досє М. Вікнянський підкреслив, що це була фундаментальна наукова праця обсягом 500 стр., що уміщує інженерні креслення та карти, до роботи над якою були запрошені історики, краєзнавці Г. Місюк, О. Бабич, Г. Грудев, а на першому етапі і А. Красножон та ін. [7].

До списку Світової спадщини ЮНЕСКО хочуть включити центр Одеси площею 240 га. Номінована зона обмежена Приморською, Торговою, Садовою вулицями, Соборною площею, Преображенською, Жуковського, Польським та Карантинним узвозами, провулком Нахімова та Суворовською алеєю парку Шевченка. Кордони відповідають оригінальній ідеї плану, за яким було збудовано місто ще у XVIII ст. із автентичного матеріалу (черепашнику). В окреслених межах знаходяться 42 об'єкти – пам'ятки культурної спадщини національного та місцевого значення.

Проте, номіновано не конкретні локації, а містобудівний план. Одесу представлено як останнє міське планове рішення в Європі. Для центральної та буферної зон передбачені різні правила експлуатації та охорони. Є ймовірність, що змінювати зовнішній вигляд морського вокзалу та Катерининської площі буде майже неможливо, але пам'ятник Катерині II не буде включено до списку спадщини ЮНЕСКО, оскільки він є новоділом, окрім фігур де Волана, Зубова, Потьомкіна і де Рибаса, які були експонатами музею імені Блещунова і зберігалися у дворі краєзнавчого музею.

На платформі «Соціально активний громадянин» відбулося голосування щодо демонтажу цього пам'ятника, в якому взяли участь 7796 містян. За повний демонтаж висловилися 3914 одеситів, протилежної думки тільки 650 респондентів [4]. 2816 осіб виступили за те, щоб статую залишити, але доповнити інформацією про «звитягу» імператриці. Менше сотні містян запропонували зняти з пам'ятника Катерину II та імперські символи. Мер міста висловив упевненість, що депутати міської ради, за якими залишається ухвалення остаточного рішення, врахують результати цього голосування.

Підсумовуючи, зазначимо, що внесення історичного центру Одеси до основного списку ЮНЕСКО надає дипломатам додаткові аргументи у політичній боротьбі проти Росії, бо під загрозою знищення знаходиться не просто місто Одеса, а об'єкт всесвітньої культурної спадщини. По-друге, коли руйнуються будівлі під час військових дій, ми називаємо це економічною шкодою, а руйнація всесвітньої культурної спадщини є військовим злочином. По-третє, у разі її руйнування, агресори зобов'язані все відновити незалежно від того, погодяться вони на репарації після поразки у війні чи ні.

### **Список використаних джерел:**

1. Врятувати Одесу. Чи стане місто об'єктом Світової спадщини. URL: <https://www.dw.com/ru/spasti-odessu-stanet-li-gorod-obektom-vsemirnogo-nasledia-unesko/a-63416833>.
2. Зеленська розраховує на внесення історичного центру Одеси до списку ЮНЕСКО. URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-culture/3571593-zelenskaa-rasscityvaet-na-vnesenie-istoriceskogo-centra-odessy-v-spisok-unesko.html>.
3. Зеленський закликав ЮНЕСКО включити Одесу до списку Світової спадщини. URL: <https://tsn.ua/ru/ukrayina/zelenskiy-prizval-yunesko-vklyuchit-odessu-v-spisok-vsemirnogo-naslediya-2177806.html>.
4. Знести одеський пам'ятник Катерині II: Труханов розповів про результати голосування. URL: <https://dumskaya.net/news/snesti-pamyatnik-ekaterine-truhanov-rasskaza-o-170175/>.
5. Одесу можуть внести до списку ЮНЕСКО вже до кінця 2022 року, – посол. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/odessu-mogut-vnesti-spisok-yunesko-kontsa-1656838021.html>.
6. Питання включення історичного центру Одеси до спадщини ЮНЕСКО вже на фініші – мер. URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-culture/3573464-vopros-vklucenia-istoriceskogo-centra-odessy-v-obekty-vsemirnogo-nasledia-unesko-uze-na-finise-mer.html>.
7. Що дасть Одесі включення до «Списку ЮНЕСКО»? URL: <https://odessa-life.od.ua/article/odessa-v-spiske-junesko-kak-jeto-budet-i-chto-jeto-nam-dast>.